

Fries libellennieuws, voorjaar 2005

Drie nieuwe vindplaatsen van de gevlekte witsnuitlibel

De gevlekte witsnuitlibel (LEUCPECT) stond in Friesland te boek als uiterst zeldzaam. Hoewel deze witsnuit, niet ver van de provinciegrens, in de Weerribben en Wieden in gezonde aantallen

eerste larvenhuidjes gevonden op de Wylde merck (Gaasterland) en het eerste verse mannetje werd op 7 mei aangetroffen in de Rottige Meenthe. In de NVL-libellenatlas staat 8 mei als vroegste datum voor Nederland! Het voorjaar van 2005 werd gekenmerkt door een relatief koud en guur weertype met veel regen en harde wind; dit is niet bepaald gunstig voor vroege uitsluiers. Het is dan ook verbazend dat deze soort onder deze omstandigheden juist in Noord-Nederland (waar de libellen gemiddeld toch wat later op gang komen dan in het Zuiden) zo vroeg werd gevonden.

© Peter de Boer

"Zohra Lantaoui met eigenhandig gevangen vr. *Leucorrhinia pectoralis*, Lindevallei 29 mei 2005.

voorkomt, werd ze maar zelden in Friesland waargenomen. Op het moment van het verschijnen van de Friese atlas waren er maar twee kleine populaties in Zuid-Friesland bekend (Wylde merck en Rottige meenthe). Daarnaast werden in het Zuidoostelijk deel van Friesland de afgelopen 10 jaar onregelmatig enkele zwervende dieren waargenomen. De grote vlekhangst (oude volksnaam) staat als Habitatrichtlijn-soort te boek onder Bijlage II & IV, waarmee de soort een zware beschermingsstatus geniet in West-Europa. Om de huidige status in Friesland te bepalen is in het voorjaar van 2005, op geschikte locaties verspreid over de provincie, gericht gezocht naar deze witsnuit. Dit heeft maar liefst 3 nieuwe vindplaatsen voor Friesland opgeleverd. Ook is gebleken dat de soort vroeger in het jaar vliegt dan tot nu toe werd gedacht. Al op 5 mei werden de

Meest bijzonder was de ontdekking van een grote populatie in de Alde Feanen (Eernewoude). Hier werden op 25 mei ruim 50 territoriale mannetjes en een eiafzettend vrouwtje waargenomen in een smal slootje (100 meter lengte). Dit slootje is begroeid met een prachtige jonge verlandingsvegetatie van Moerashertschooi en Waterviolier. Dit verlandings-type heeft zich in de Alde Feanen vrij recent

uitgebreid, een ontwikkeling waar de soort mogelijk van geprofiteerd heeft. In de directe omgeving (straal 2/3 km) van dit slootje zijn 10-15 geleden petgaatjes gegraven waar dit vegetatietype ook aan het uitbreiden is. Ook hier werden al enkele mannetjes waargenomen. Het lijkt er dus op dat de gevlekte witsnuitlibel een vaste poot in het water van de Alde Feanen heeft veroverd en dat deze populatie een rooskleurige toekomst tegemoet gaat! Opvallend feit is dat de dichtstbijzijnde populaties in Friesland op minstens 30 km afstand van de Alde Feanen liggen. Zowel in 2003 als in 2004 werd in dit gebied een mannetje gevangen. Mogelijk waren dit zwervende dieren die de Alde Feanen hebben gekoloniseerd. De kolonisatie lijkt dus van recente aard en lijkt in verband te staan met een verbeterde waterkwaliteit en de daarmee samenhangende ontwikkeling en uitbreiding van geschikte jonge

verlandingsvegetaties in het gebied. Verheugend, maar niet geheel onverwacht was de ontdekking van twee verse vrouwtjes in de Lindevallei (Driessenpolder en Lange Haag). De afgelopen 5 jaar is de libellenfauna van de Lindevallei intensief onderzocht en werd geen spoor van de gevlekte witsnuitlibel (LEUCPECT) aangetroffen, terwijl er toch potentieel geschikt biotoop aanwezig is. Waarschijnlijk bevinden zich binnen de Lindevallei dus toch een of enkele kleine populaties. Met de vangst van de gevlekte witsnuitlibel staat het totaal aantal aangetroffen libellen in de Lindevallei nu op 40 soorten! Voor het derde achtereenvolgende jaar werden er door Ep van Hijum gevlekte witsnuiten waargenomen op de Wyldemerck. Hiermee is bewezen dat deze kleine populatie gelukkig nog steeds standhoudt. Na het vrijwel droogvallen van de voortplantingswatertjes in 2003 werd in 2004 maar één mannetje waargenomen. Bijzonder feit is, dat de gevlekte witsnuit (LEUCPECT) op de Wyldemerck samen vliegt met de noordse (LEUCRUBI) en venwitsnuitlibel (LEUCDUBI). Tot slot werden tijdens een Hynstebiterexcursie op 28 mei in de Brandemeer (ten noorden van de Rottige Meenthe) ook een flink aantal vlekhangsten aangetroffen. In totaal werden zo'n 25 territoriale mannetjes en enkele verse vrouwtjes waargenomen. Hiermee is vast komen te staan dat er in de Rottige Meenthe en Brandemeer een gezonde populatie aanwezig is.

Het is onduidelijk of de grote vlekhangst (LEUCPECT) al die tijd over het hoofd is gezien in Friesland of dat we getuige zijn van een recente opleving. In principe zijn uitgekleurde mannetjes onmiskenbaar, maar jonge mannetjes en vrouwtjes worden mogelijk wel eens verward met de noordse witsnuitlibel (LEUCRUBI). Tijdens het onderzoek is gebleken dat beide soorten vaak gezamenlijk voorkomen in de Friese laagveengebieden. Dat de noordse witsnuitlibel zich ook buiten de zandgronden, in laagveenmoerassen, kan voortplanten werd al enige tijd vermoed. In 2005 werden ook van deze soort gezonde populaties aangetroffen in vrijwel alle grote laagveengebieden. Op zich al een bijzonderheid, omdat deze soort een uitgesproken voorkeur heeft voor vrij zure vennen (met veenmos) op de hogere zandgronden.

Vroege waarnemingen van de gevlekte glanslibel

Op 26 mei 2005 werd een zeer vers vrouwtje van de gevlekte glanslibel (SOMAFLAV) aangetroffen in de Lindevallei. Op dezelfde dag werd ook een

Gevlekte witsnuitlibel *Leucorrhinia pectoralis*

larvenhuidje gevonden in een dichtbegroeid petgat. Dit huidje hing aan de onderkant van een braamblad. De eerste volwassen (territoriaal en geslachtsrijp) mannetjes worden ongeveer vanaf half juni waargenomen, maar blijkbaar sluipen de dieren veel eerder uit dan tot nu toe werd vermoed. Naar aanleiding van deze vondst werd op 29 mei in een ander deel van de Lindevallei gezocht naar larvenhuidjes. Deze zijn normaliter zeer lastig te vinden in vrijwel onbegaanbaar, moerassig elzenbroekbos rondom dichtbegroeide petgaten. Vorig jaar is vanaf half juni in totaal zo'n 30 uur gezocht met als resultaat 5 huidjes. Op 29 mei werden in zeer korte tijd opnieuw 5 huidjes gevonden. Deze hingen alle aan de bladeren van één zeggepol. In 2005 vindt vervolgonderzoek plaats naar de ecologie deze (in Nederland) zeer zeldzame glanslibel. Veel van de verborgen levenswijze is al boven water gekomen, maar een aantal interessante vragen blijven nog onbeantwoord. Hopelijk kunnen we in 2005, door goed en geduldig observeren, nog betere inzichten krijgen in de ecologie en het gedrag van de gevlekte glanslibel (SOMAFLAV).

Peter de Boer